

สมองพิการ (Cerebral palsy, CP)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมพร สุนทรภา
ภาควิชาการพยาบาลกุมารเวชศาสตร์
คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

คุณพ่อคุณแม่ทุกคนต้องการให้ลูกที่เกิดมีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ แต่บางครั้งลูกอาจมีปัญหาตั้งแต่แรกเกิดหรือเกิดขึ้นภายหลังจากสาเหตุต่างๆจนทำให้เกิดภาวะสมองพิการ ซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตของลูกในเวลาต่อมา เรามารู้จักสมองพิการกันนะคะ

สมองพิการ หมายถึง ความบกพร่องของสมองส่วนที่ใช้ควบคุมกล้ามเนื้อ ทำให้มีความผิดปกติเกี่ยวกับท่าทาง การทรงตัว การเคลื่อนไหว

ความรุนแรงของสมองพิการขึ้นอยู่กับตำแหน่ง ขนาดของสมองที่ถูกทำลาย และไม่สามารถฟื้นคืนสู่สภาพปกติ จะมีอาการของความบกพร่องที่เกี่ยวกับกล้ามเนื้อ แต่ก็จะไม่มีอาการผิดปกติมากขึ้นถ้าได้รับการดูแลตั้งแต่ระยะเริ่มต้น

สาเหตุ

1. ระยะก่อนคลอด ได้แก่ แม่มีเลือดออกทางช่องคลอด ทารกเกิดก่อนกำหนด เป็นต้น
2. ระยะคลอด ได้แก่ สมองของลูกขาดออกซิเจน ได้รับอันตรายจากการคลอด คลอดยาก เป็นต้น
3. ระยะหลังคลอด ได้แก่ ทารกได้รับบาดเจ็บที่ศีรษะ ตัวเหลืองเมื่อแรกเกิด การขาดออกซิเจน การติดเชื้อในสมอง เป็นต้น

อาการและอาการแสดง มีหลายลักษณะ ดังนี้

1. กล้ามเนื้อหดเกร็ง ไม่สามารถควบคุมการเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อ อาจเป็นเฉพาะแขนหรือขา หรือเป็นทั้งแขนขา กลุ่มนี้พบมากที่สุด
2. เคลื่อนไหวผิดปกติ ลักษณะบิดเกร็ง แขน มือ ลำตัว ไบหน้าไม่อยู่นิ่ง โดยเป็นที่แขนมากกว่าขา เห็นอาการได้ชัดเจนเมื่อเคลื่อนไหว
3. เดินเซ ล้มง่าย กล้ามเนื้อมีความตึงตัวน้อย การทรงตัวไม่ดี
4. รวมกันหลายลักษณะ ได้แก่ เดินเซ ร่วมกับกล้ามเนื้อหดเกร็ง หรือมีการเคลื่อนไหวของแขนขาผิดปกติร่วมกับกล้ามเนื้อหดเกร็ง เป็นต้น

เด็กสมองพิการถ้าเป็นตั้งแต่แรกเกิดจะสังเกตได้จากการมีพัฒนาการของกล้ามเนื้อไม่เหมือนเหมือนเด็กปกติ เช่น คอไม่แข็ง นั่งหรือยืนได้ช้ากว่าปกติ เป็นต้น ถ้ามีสมองพิการภายหลังคลอด อาจจะมีพัฒนาการที่ถดถอยจากเดิม เช่น เคยยืน วิ่งเล่น พูดคุยได้ก็จะไม่สามารถทำได้ ส่วนการรับรู้

เกี่ยวกับสัมผัส เจ็บปวด ร้อน เย็น ยังสามารถทำงานได้ตามปกติ แต่อาจมีความผิดปกติอื่นร่วมด้วยเช่น อาการชัก พูดไม่ได้ ตามองไม่เห็น เซาวิญญูตาต่ำ เป็นต้น

การรักษา

ภาวะสมองพิการไม่สามารถรักษาให้หายขาดได้ การรักษาจะเป็นแบบประคับประคองตามอาการและความรุนแรง ได้แก่

1. การให้ยาคลายกล้ามเนื้อในรายที่มีอาการหดเกร็งของกล้ามเนื้อ หรือยาป้องกันการชักในรายที่มีอาการชักร่วมด้วย
2. การทำกายภาพบำบัดอย่างสม่ำเสมอเพื่อป้องกันข้อติดแข็งในรายที่มีปัญหาการหดเกร็งของกล้ามเนื้อแขนหรือขา
3. การกระตุ้นให้มีการออกกำลังกายหรือใช้ວັຍວະต่างๆที่ไม่เสียหน้าที่ เพื่อให้สมองส่วนต่างๆที่ไม่มีความเสียหายได้พัฒนามากที่สุด
4. การแก้ไขภาวะผิดปกติของการรับรู้ที่สำคัญ เช่น การได้ยิน การพูด
5. การให้คำแนะนำผู้ปกครองเกี่ยวกับการดูแลเด็กในชีวิตประจำวันและส่งเสริมให้เด็กสามารถช่วยเหลือตนเองให้มากที่สุด
6. การผ่าตัด จะทำในรายที่เด็กมีວັຍວະผิดปกติที่รุนแรงเพื่อช่วยให้มีการเคลื่อนไหวได้ดีขึ้น เด็กสมองพิการที่ไม่มีอาการหดเกร็งของกล้ามเนื้อ การรักษาโดยการให้ยา การผ่าตัด การทำกายภาพบำบัด จะได้ผลน้อยกว่ากลุ่มที่มีการหดเกร็งของกล้ามเนื้อ

การดูแล

1. ให้ยาตามที่ได้รับจากโรงพยาบาล
2. ดูดนมหรือน้ำลายโดยใช้ลูกยางแดง หรือเครื่องดูดนมไฟฟ้า ในเด็กที่มีน้ำลายหรือเสมหะมากแต่ไม่สามารถขับออกมาได้
3. ดูแลความสุขสบายทั่วไปและส่งเสริมให้เด็กช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวัน ทุกวัน เช่น การรับประทานอาหาร การทำความสะอาดร่างกาย การขับถ่าย การป้องกันอุบัติเหตุภายในและภายนอกบ้าน การเล่น การออกกำลังกาย การได้รับวัคซีน เป็นต้น
4. ส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการที่เหมาะสมหรือใกล้เคียงกับอายุ
5. พูดคุย โอบกอดเด็กอย่างสม่ำเสมอ
6. สังเกตอาการผิดปกติที่ควรรีบมาพบแพทย์ เช่น มีไข้ ซึม รับประทานอาหารได้น้อย ไอ มีเสมหะ เป็นต้น

7 มาตรวจตามแพทย์นัดเสมอ

การป้องกัน

การป้องกันลูกไม่ให้เกิดสมองพิการคือ การดูแลสุขภาพของคุณแม่และลูก ในระยะตั้งครรภ์ ระยะคลอด โดยการฝากครรภ์ ปฏิบัติตามคำแนะนำและมาตรวจตามนัดทุกครั้ง ส่วนในระยะหลังคลอด คุณพ่อคุณแม่ควรดูแลลูกอย่างใกล้ชิดเพื่อป้องกันอุบัติเหตุต่างๆที่อาจมีผลต่อการทำงานของสมอง การฉีดวัคซีนและดูแลสุขภาพร่างกายของลูกให้แข็งแรงเพื่อป้องกันการติดเชื้อในสมอง

เอกสารอ้างอิง

สมจิต ศรีอุดมขจร.(2549). Cerebral palsy.ใน ศรีศุภลักษณ์ สิงคาลวณิช ,ชัยสิทธิ์ แสงทวีสิน,สมจิต ศรีอุดมขจรและสมใจ กาญจนางศ์กุล (บรรณาธิการ).ปัญหาโรคเด็กที่พบบ่อย.(หน้า353-358). กรุงเทพฯ:กรุงเทพเวชสาร.

สมพร สุนทราภา. (2552).การพยาบาลผู้ป่วยเด็กสมองพิการ.ใน บุญเพียร จันทวัฒนา ,ฟองคำ ติลกสกุลชัย,ปัญจรงค์ สุขเจริญ,วิไล เลิศธรรมเทวีและศรีสมบุญณ์ มุสิกสุนทร (บรรณาธิการ). ตำราการพยาบาลเด็กเล่ม2 ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1.(หน้า918 -9 27).กรุงเทพฯ:พีริวัน.

Update: 6 มิถุนายน 2554

